

BELGISCHE SENAAAT

ZITTING 1971-1972.

29 FEBRUARI 1972.

Voorstel van verklaring tot herziening van artikel 47, eerste lid, van de Grondwet.

TOELICHTING

Door de politieke partijen aanvaard...

Wij menen dat de verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd op het programma van alle politieke partijen voorkomt. Zij werd bij wijze van proef toegepast bij de laatste gemeenteraadsverkiezingen en op dit experiment werd niet de minste kritiek uitgebracht.

Tijdens een congres dat in december 1961 te Oostende werd gehouden, heeft de C.V.P. een voorstel van haar jongerencommissie aanvaard dat ertoe strekte het stemrecht op de leeftijd van 18 jaar toe te kennen.

Maar reeds zes maanden vroeger, op 10 juni 1961, had de heer Valmy Feaux, onder de schuilnaam Jean Prolo, hetzelfde voorstel in een weekblad van de B.S.P. geformuleerd. Hij hernam de idee in het n° 49 van het tijdschrift « Socialisme » van de maand januari 1962.

...Is de verlaging van de « politieke meerderjarigheid »...

De argumenten die in onze tijd voor een verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd kunnen worden aangehaald, werden trouwens reeds op 1 juni 1961 uiteengezet in « L'Express » door de heer Sauvy, van wie men weet dat hij gekant is tegen elk malthusianisme, en die het meest duidelijke standpunt heeft ingenomen « contre le coup de vieux » (dat is het opschrift van zijn artikel).

...Verantwoord door de verlenging van de levensduur...

De verlenging van de levensduur is een zekerheid die niemand betwist en die blijkt uit de meest recente statistieken.

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1971-1972.

29 FEVRIER 1972.

Proposition de déclaration de revision de l'article 47, alinéa 1er, de la Constitution.

DEVELOPPEMENTS

Admis par les partis politiques...

L'abaissement de l'âge de l'électorat figure, croyons-nous, au programme de tous les partis politiques. Il a été expérimenté à l'occasion des dernières élections communales sans que cette expérience ait donné lieu à la moindre critique.

C'est en décembre 1961 que le P.S.C. retenait, au cours d'un congrès tenu à Ostende, une proposition de sa commission de la jeunesse, qui tendait à accorder le droit de vote à dix-huit ans.

Mais déjà, six mois auparavant, le 10 juin 1961, M. Valmy Feaux, sous le pseudonyme de Jean Prolo, avait lancé la même proposition dans un hebdomadaire du P.S.B. Il en reprenait l'idée dans le n° 49 de la revue « Socialisme » du mois de janvier 1962.

...Un abaissement de la « majorité politique »...

Les arguments qui militent à notre époque en faveur de l'abaissement de l'âge de l'électorat avaient d'ailleurs été déjà, le 1er juin 1961, exposés dans « L'Express » par M. Sauvy, dont on connaît l'opposition à tout malthusianisme et qui a pris la position la plus nette « contre le coup de vieux » (c'est le titre de son article).

...Se justifie par l'allongement de la vie...

L'allongement de la vie est une certitude que personne ne conteste et que traduisent les statistiques les plus récentes.

Tussen de volkstelling van 1947 en die van 1961 is het sterftecijfer in België gedaald van 12,79 p.d. tot 11,51 p.d. De daling is zowel waarneembaar in Wallonië als in Brussel en in Vlaanderen.

Een gevolg hiervan is dat de burgers van 60 jaar, die in 1947 15,632 pct. van de bevolking vertegenwoordigden, in 1961 17.940 pct. bereikten.

Niemand twijfelt eraan dat de telling van 1971 een nieuwe daling van het sterftecijfer en een nieuwe stijging van het percentage bejaarden zal te zien geven.

...Die als tegengewicht een verjonging van het kiezerskorps vereist.

Indien wij hieraan geen aandacht schenken kan deze veroudering van onze bevolking leiden tot een afremming van onze evolutie, een verstarring van onze kaders, een vertraging in de evolutie van onze sociale structuren, een gebrek aan nieuwe ideeën, kortom, het conservatisme van de politieke formaties.

Het beste verweermiddel tegen die risico's is ongetwijfeld het tegengewicht van de jeugd, van een jeugd die, zo al niet talrijker, dan toch ruimer wordt ingeschakeld in ons kiezerskorps en het is hoofdzakelijk om die reden dat de heer Sauvy de verlaging van de « politieke meerderjarigheid » voorstaat.

Als argument voor hun deelneming aan het politieke leven...

Alle politici klagen over de onverschilligheid van de jeugd ten aanzien van de belangrijke problemen van het maatschappelijk leven.

De verlaging van de kiesgerechtigde leeftijd zou echter juist als gelukkig gevolg hebben de jeugd te stimuleren, aan te zetten vroeger belangstelling te tonen voor de openbare vraagstukken, zich vroeger vertrouwd te maken met de werking van het democratisch stelsel, haar aan te moedigen om, door haar ideaal en haar enthousiasme, de maatschappelijke vooruitgang te stimuleren en deze nieuw leven in te blazen.

Zulke gevolgen, mogelijk gemaakt door het vertrouwen dat aan de jongeren zou worden geschonken en die nog zouden toenemen door een weldoordachte informatie, zouden het aantal onverschilligen, ongegeneerden, apolitieken, zelfs het aantal plotselinge en anarchistische opstanden verminderen.

...Is er de vaststelling dat de jongeren vroeger tot rijpheid komen...

De huidige jongerengeneratie komt trouwens veel vroeger tot rijpheid dan voorheen.

Eerst en vooral lichamelijke rijpheid omwille van de verbetering van de voeding en de gezondheidszorgen in onze gewesten : de geslachtsrijpheid treedt vroeger in, twee tot drie jaar vroeger dan in het begin van de eeuw, en het is volkomen normaal dat de huwelijksleeftijd een neiging tot dalen vertoont.

Le taux de mortalité en Belgique, du recensement de 1947 à celui de 1961, est passé de 12,79 p.m. à 11,51 p.m. Il est en baisse aussi bien en Wallonie qu'à Bruxelles et en Flandre.

Il en résulte que les citoyens âgés de 60 ans, qui représentaient 15,632 p.c. de la population en 1947, en représentaient 17,940 p.c. en 1961.

Il ne fait de doute pour personne que le recensement de 1971 traduira une nouvelle baisse du taux de mortalité et une nouvelle hausse du pourcentage de personnes âgées.

...Qui appelle en contrepois un rajeunissement de l'électorat.

Ce vieillissement de notre population, si nous n'y prenons garde, peut nous conduire vers un freinage de notre évolution, une ankylose de nos cadres, un ralentissement d'une évolution de nos structures sociales, une routine des idées, enfin le conservatisme des formations politiques.

A ces risques, le meilleur antidote est assurément le contrepois de la jeunesse, d'une jeunesse sinon plus nombreuse, du moins plus largement intégrée à notre électorat, et c'est essentiellement pour cette raison que M. Sauvy préconise l'abaissement de la « majorité politique ».

Pour leur participation à la vie politique...

Tous les hommes politiques se plaignent de l'indifférence de la jeunesse à l'égard des problèmes importants de la vie en société.

Mais, précisément, l'abaissement de l'âge de l'électorat aurait pour heureux effet de stimuler la jeunesse, de l'inciter à s'intéresser plus tôt aux questions publiques, à s'initier plus tôt au fonctionnement du régime démocratique, de l'encourager à stimuler, par son idéal et par son enthousiasme, le progrès de la société, d'insuffler à celle-ci un sang nouveau.

De telles conséquences, rendues possibles par la confiance qui serait faite aux jeunes, accrues encore par une information intelligente, réduiraient le nombre d'indifférents, de désinvoltes, d'apolitiques, voire le nombre de révoltes brusques et anarchiques.

...La maturité des jeunes est plus précoce qu'autrefois...

La maturité des jeunes est d'ailleurs beaucoup plus précoce aujourd'hui qu'autrefois.

Maturité physique d'abord, en raison de l'amélioration des conditions alimentaires et sanitaires dans nos régions : la puberté se fait plus hâtive, de deux à trois ans plus tôt qu'au début du siècle, et tout naturellement l'âge du mariage a tendance à s'abaisser.

Vervolgens is er de intellectuele en culturele rijpheid, enerzijds door de aanzienlijke ontwikkeling van de collectieve verspreidingsmedia en met name de televisie, die voor de jongeren nieuwe en onbeperkte perspectieven openen, en anderzijds door de veralgemening van het openbaar onderwijs dat door het grootste aantal gedurende een veel langere periode wordt gevolgd en tot op heel wat hogere niveaus dan enkele tientallen jaren geleden.

...Zodat de leeftijd van achttien jaar in alle opzichten aanbevelingswaardig lijkt...

De leeftijd van achttien jaar valt namelijk samen met het einde van het secundair onderwijs, dat aan de leerling een algemene vorming geeft waardoor hij zich een beredeneerd oordeel over de dingen van deze wereld kan vormen.

De leeftijd van achttien jaar is ook de minimumleeftijd waarop de man kan huwen.

Mag men dan nog de jongeren van 18 tot 21 jaar, die in vele gevallen de humaniora hebben gevolgd en die rijp worden geacht voor het huwelijk en worden beschouwd als bekwaam voor het leger, het werk in fabrieken, werkplaatsen of kantoren, buiten de parlementsverkiezingen houden ?

Zouden zij minder verstandig zijn dan de jongeren van talrijke landen, die het stemrecht op achttien jaar verlenen, de Sovjet-Unie bij voorbeeld, waar dit reeds meer dan 50 jaar het geval is zoals blijkt uit artikel 4 van de Grondwet van 10 juli 1918 ?

Moeten de jongeren niet drie jaar vroeger worden uitgenodigd om hun stempel te drukken op het tijdsverloop, een keuze te doen omtrent de, ongetwijfeld vooruitstrevende, oriëntering die de meesten aan het land willen geven, om de aanpassing van de oude tradities te bewerkstelligen, om, op zijn minst, bij te dragen tot de oplossing van de moeilijkheden en noden die hen aanbelangen en waarvoor ze het gevoeligst zijn, zoals inzake onderwijs of huisvesting, tewerkstelling of werkloosheid, cultuur of vrijetijdsbesteding ?

...Hij verzekert een betere representativiteit van de gekozenen...

Het is duidelijk dat de wil van een kiezerskorps zinvoller en zijn gekozenen meer representatief zijn naarmate dat kiezerskorps ruimer is; en al degenen die gehecht zijn aan het democratisch stelsel hebben er belang bij dat de gekozenen meer representatief zouden zijn.

Is het voor ons ook niet van belang dat aan de politieke jeugdorganisaties iets anders wordt gegeven dan een beperkte en, naar men zegt, soms skeletachtige bezetting ?

Het volstaat niet te spreken over participatie en het wekken van belangstelling bij een zo groot mogelijk aantal, men moet ook dienovereenkomstig handelen.

...En beantwoordt aan de wens van de jongeren zelf.

In de kranten van 22 juni 1971 zijn de resoluties verschenen die onlangs te Charleroi door de Franstalige Jeugdraad

Maturité intellectuelle et culturelle ensuite, en raison, d'une part, du développement considérable des moyens de diffusion collective et notamment de la télévision, qui ouvrent à la jeunesse des horizons nouveaux et illimités, en raison, d'autre part, de la généralisation continue de l'instruction publique poursuivie par le plus grand nombre pendant une durée beaucoup plus longue et jusqu'à des niveaux bien plus élevés qu'il y a quelques dizaines d'années.

...Et l'âge de dix-huit ans paraît recommandable à tous égards...

L'âge de dix-huit ans correspond, précisément, à la fin des études secondaires, qui donnent à l'élève une formation générale lui permettant d'acquérir un jugement raisonné sur les choses de ce monde.

L'âge de dix-huit ans correspond également à l'âge minimal requis pour que l'homme contracte mariage.

Peut-on, dès lors, écarter encore du scrutin législatif des jeunes gens de 18 à 21 ans, ayant souvent terminé leurs humanités, jugés aptes au mariage, à un engagement dans l'armée, au travail en usines, en ateliers ou en bureaux ?

Seraient-ils moins avertis que les jeunes de nombreux pays qui admettent le droit de vote à dix-huit ans, par exemple en Union Soviétique, où il en est déjà ainsi depuis plus de 50 ans, comme en dispose l'article 4 de la Constitution du 10 juillet 1918 ?

Ne faut-il pas appeler les jeunes trois ans plus tôt à agir sur la marche du temps, à émettre un choix sur l'orientation, progressiste sans doute, qu'ils entendent pour la plupart donner à leur pays, à provoquer la mise à jour des traditions figées, à tout le moins à contribuer à la solution des difficultés et des besoins qui sont proches d'eux et auxquels ils sont souvent les plus sensibles, ainsi en matière d'instruction ou de logement, d'emploi ou de chômage, de culture ou de loisir ?

...Assurant une meilleure représentativité des élus...

Il est évident que plus un corps électoral est large, plus sa volonté a de sens et plus ses élus sont représentatifs; et tous ceux qui sont attachés au régime démocratique ont intérêt à ce que les élus soient plus représentatifs.

N'avons-nous pas aussi intérêt à donner aux organisations politiques de jeunesse autre chose que des effectifs limités et parfois, dit-on, squelettiques ?

Il ne suffit pas de parler de participation et d'intéressement du plus grand nombre, il convient d'agir en conséquence.

...Et répondant au vœu des jeunes eux-mêmes.

La presse du 22 juin 1971 a relaté les résolutions votées récemment à Charleroi par le Conseil de la jeunesse d'ex-

werden aangenomen : « De jongeren zijn van oordeel dat de argumenten die gediend hebben om het stemrecht op achttien jaar voor de gemeenteraadsverkiezingen te verkrijgen, ook geldig zijn om een soortgelijke maatregel te eisen voor de provinciale en parlementsverkiezingen ».

Er bestaat dus reden om in artikel 47, eerste lid, van de Grondwet, de woorden « 21 jaar » te vervangen door « 18 jaar ».

**

VOORSTEL VAN VERKLARING

ENIG ARTIKEL.

Er bestaat reden tot herziening van artikel 47, eerste lid, van de Grondwet.

pression française en ces termes : « Les jeunes estiment que les arguments qui ont permis d'obtenir le droit de vote à dix-huit ans aux élections communales ont aussi tout leur poids pour revendiquer une mesure semblable au niveau des élections provinciales et législatives ».

Il y a donc lieu, à l'article 47, alinéa 1er, de la Constitution, de remplacer les mots « vingt et un ans » par les mots « dix-huit ans ».

J. GOFFART.

**

PROPOSITION DE DECLARATION

ARTICLE UNIQUE.

Il y a lieu à revision de l'article 47, alinéa 1er, de la Constitution.

J. GOFFART.
 R. NOËL.
 V. BILLIET.
 P. STROOBANTS.
 R. BOURGEOIS.
 J. LEPAFFE.